Sunett bil-Malti ta' De Soldanis

Ta' A. Cremona

Kont ili bix-xewqa li ngib f'"Il-Malti" s-sunett bil-Malti li jinsab fost il-manuskritti ta' Agius De Soldanis fil-Bibljoteka ta' Malta, iżda ridt qabel xejn nagħmel xi studju fuqu, jiġifieri fuq l-istorja tiegħu, u billi dejjem naqasli ż-żmien biex nagħmel dan id-daqsxejn ta' studju, kont ħallejtu ma' xi karti oħra ta' interess storiku u lingwistiku. Dan is-sunett kien nebbahni bih il-ħabib tiegħi Ġużè Gatt, li l-lum kulħadd jafu għall-ħidma tiegħu fit-tiftix ta' dokumenti u pubblikazzjonijiet ta' artikoli storiċi. Minn dak iż-żmien 'il hawn, is-Sur Ġużè Cassar Pullicino, wara li kien iltaqa' ma' dan is-sunett fil-manuskritti ta' De Soldanis, kien kiteb u ippubblika artiklu interessanti fuq *M.A.Grima u De Soldanis* fil-"Berqa" tal-5 ta' Marzu, 1948, fejn wara li irrakkonta l-vjaġġ għal Ruma ta' De Soldanis flimkien ma' l-aħwa Għawdxin, il-Kanonku Ġużeppi u l-Abbati Franġisku Gauci, ulied it-tabib Gauci ta' Għawdex, qalilna wkoll kif De Soldanis kien ilta-

qa' mat-Tabib M. A. Grima (1) li dik il-ħabta (1757) kien qiegħed Dissettur fl-Isptar ta' Santa Maria Nuova, f'Firenze, u kif dana kien ħajru jikteb xi versi f'ġieħ Fr. Ludovico Coltellini, Segretarju ta' l-*Accademia Botanica e di Storia Naturale* ta' Cortona. Biex jaqta' x-xewqa ta' Grima, De Soldanis kien ħażżeż sunett fl-1758 wara li s-Sur Ludovico Coltellini kien bagħatlu l-Patenta bħala Soċju ta' l-Accademia. Kif igħidilna s-Sur Ġużè Cassar Pullicino, li fl-istess artiklu li semmejt hawn qabel kien ġieb kopja tiegħu bl-ortografija tal-lum, dan is-sunett, ma fih ebda valur letterarju, għax wara kollox De Soldanis ma wera qatt xejra għall-poeżija, iżda wara li tqis iż-żmien bikri li fih inkiteb u l-persuna li kitbitu, dan is-sunett jista' joqgħod tajjeb bħala wieħed mis-sunetti bikrin tal-letteratura Maltija flimkien ma' dawk il-versi sbieħ ta' Bonamico. De Soldanis stess (Ara Ms. 155, f. 133 imsemmi minn Ġ.C.P.) jgħid hekk dwar il-kitba ta' dan is-sunett: *Fatta la mia ubbidienza, o bene o male, non sarò mai costretto ad una critica penitenza od ad un temerario ardimento tacciato.*

Għalkemm dan is-sunett kien deher f'"Il-Berqa" diġà, naħseb li jixraq li jidher ukoll f'"Il-Malti", sew bħala tifkira fir-rivista tagħna tal-versi ta' De Soldanis kif ukoll bħala mera ta' poeżija bikrija Maltija għal dawk il-qarrejja tagħna li qabel ma kinux qrawh.

Is-sunett sa nġibuh hawn taħt, fuq ix-xellug, skond kif miktub fl-oriġinal tal-manuskritt u fuq il-lemin kif għandu jinqara bl-ortografija tal-"Għaqda". Taħt il-kopja tas-sunett fl-oriġinal inġibu wkoll in-noti, biex is-sunett jiftiehem aħjar. Is-sunett huwa akrostiku, jiġifieri kull vers jibda bl-ewwel ittra, waħda wara l-oħra, ta' l-isem u l-kunjom ta' dik il-persuna li għaliha jkun magħmul is-sunett. L-ittri kollha flimkien jagħmlu l-isem ta' *Wiżu* (2) *Colellini* (Ludovico Coltellini) li għalih is-sunett hu iddedikat

(1) M.A. Grima, kien studja f'Pisa fejn kien ħa d-dottorat tal-Mediċina. Wara kien mar ikompli l-istudji tiegħu f'Firenze fejn tħarreġ fil-kirurġija. Kien kirurgu ma' l-armata Franċiża fil-Gwerra tas-Seba' Snin (1756-1763). Fl-1763 l-Ordni sejħitlu lura hawn Malta, fejn inħatar bħala Kirurgu Maġġur fl-Isptar, fl-Infermerija, u Lettur tal-Kirurġija u Anatomija fl-Università ta' l-Istudji.

(2) Wiżu, jiġifieri Dovik, inkella "Lodovico".

SONETTO PUNICO-MALTESE

In onore dell'Ill.mo Sr. Dr. Lodovico Coltellini

Uh! kem ili iena gid-i n-esma bik
Il git rait, u dali fik en-ghid
Zeug shhab ukoll ensaksu dali għalik (3)
U ihhet u liehor iesctekulek kol gid
Kont fil fehma ie'na li en semmik
O sid i, biex niechdu id bl-id,
L a ma elmahtekx le darba tnehtik (4),
T esuà, għaliex tferrahh ent eziet mel ghid (5).
Eh! iek Kuiacin (6) seua tabillihak
L i kiteb taieb, u ukol bel hhleua
L i sessa mighu kat hhat hek ma laħħak
I ua ent bes bil linka thhaltlu geua
N af ien u kollhat, mighi suk u el Hhak
Iek n-egkdeb, enkella en-għid e seua.

Uh! Kemm ili jiena, ġidi, nisma' bik!
Il-ġid rajt, u da li fik ingħid.
Żewġ sħab ukoll insaqsu dali għalik (3),
U wieħed u l-ieħor jixtiqulek il-ġid.
Kont fil-fehma jiena li nsemmik,
O sidi biex hawn nieħdu id f'id,
La ma lmaħtekx le darba tneħtik (4),
Tiswa, għaliex tferraħ int iżjed mill-Għid (5).
Eh? Jekk Kuiacin (6) sewa tabilħaqq
Li kiteb tajjeb, u wkoll bil-ħlewwa
Li s'issa miegħu qatt ħadd hekk ma laħħaq
Iva, int biss bil-linka dħaltu ġewwa
Naf jien u kulħadd; miegħi Suq u l-Ħaqq
Jekk nigdeb inkella ngħid is-sewwa.

---

(3) Irid igħid għal żewġt iħbieb li kellu hu (Agius); wieħed id-Duttur Kanonku Ġużè Gauci u l-ieħor ħuh Dr. Ċikkin.

(4) *Tneħtik*, jiġifieri "tnehedt" għalik, xtaqt li narak.

(5) Billi Coltellini bagħatlu l-patenta ta' sieħeb qrib il-Għid, Agius żammha bħala rigal tal-Għid.

(6) Kittieb fuq il-Liġi.